

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Войтенко Альона Андріївна,

аспірантка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Сумського державного педагогічного університету

імені А. С. Макаренка

ORCID ID: 0000-0002-7903-4179

Researcher ID: AAF-9970-2020

У статті з'ясована важливість організації якісного дистанційного навчання. Пандемія вже змусила всіх освітян адаптуватись та перелаштувати свою роботу на дистанційний режим. Втім війна в Україні привнесла нові виклики – руйнування шкіл, вимушено переселені учні та педагоги, які навчаються і працюють у нових для себе школах по всій Україні та за її межами, «випадання» з освітнього процесу окремих дітей та цілих класів через повітряні тривоги, бойові дії та інші причини, пов'язані з війною. Зараз як ніколи важливо, попри все, організувати якісне дистанційне навчання, особливо для дітей з особливими потребами, яким процес навчання дається ще складніше. Оскільки ці діти мають обмежені можливості швидко реагувати та обробляти інформацію з навколишнього середовища, важливо запроваджувати у навчальний процес кроки підтримки, які допоможуть мінімізувати наслідки психологічної травми. Фахівці, які працюють з такою категорією дітей, беруть участь у розробці різного контенту для їх підтримки, використовуючи різні форми навчання (очну, дистанційну, змішану). Також допомагають консультаціями та порадами батькам дітей з особливими освітніми потребами, які потребують підтримки та допомоги. Тому з введенням дистанційного навчання специфіка роботи асистента вчителя децю змінилась.

Теоретичні положення щодо інклюзивного навчання дітей з особливими потребами представлено у працях вітчизняних і зарубіжних учених, у яких, зокрема, розглядається специфіка психолого-педагогічного супроводу, підкреслюється, що організація навчального процесу в класах, де навчаються учні з особливими потребами, має свої особливості (форми, методи, залучення різних фахівців, батьків тощо). Отже, в умовах загальноосвітнього закладу з інклюзивним навчанням одним із суттєвих моментів є створення додаткових необхідних умов, забезпечення підтримки та супроводу дітей такої категорії у нинішній час.

Ключові слова: асистент учителя, дитина з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта, дистанційне навчання.

Voitenko Alona. Features of teacher's assistant work during distance education

The article clarifies the importance of organizing high-quality distance learning. The pandemic has already forced all educators to adapt and adjust their work to remote mode. However, the war in Ukraine brought new challenges – the destruction of schools, forcibly relocated students and teachers who study and work in new schools throughout Ukraine and beyond, “dropping out” of the educational process of individual children and entire classes due to air raids, combat actions and other causes connected with war. Now, more than ever, it is important to organize high-quality distance learning, especially for children with special needs, for whom the learning process is even more difficult. Since these children have limited opportunities to quickly react and process information from the environment, it is important to introduce supportive steps into the educational process that will help minimize the effects of psychological trauma. Specialists who work with this category of children participate in the development of various content to support them using different forms of education (face-to-face, remote, mixed). They also help parents of children with special educational needs who need support and assistance with consultations and advice. Therefore, with the introduction of distance learning, the specifics of a teacher's assistant's work have changed somewhat.

Theoretical provisions regarding the inclusive education of children with special needs are presented in the works of domestic and foreign scientists (V. Zasenka, E. Danilavichyute, A. Kolupaeva, L. Savchuk, T. Sak, O. Taranchenko, D. Deppeler, T. Lorman, D. McGee-Richmond, D. Harvey, etc.). In particular, the specifics of psychological and pedagogical support are considered, it is emphasized that the organization of the educational process in classes where students with special needs study has its own characteristics (forms, methods, involvement of various specialists, parents, etc.). Therefore, in the conditions of a comprehensive educational institution with inclusive education, one of the essential points is the creation of additional necessary conditions, provision of support and accompaniment for children of this category at the present time.

Key words: teacher's assistant, child with special educational needs, inclusive education, distance learning.

Вступ. Посада асистента вчителя нині в класах з інклюзивним навчанням є вкрай важливою, адже дитина з особливими освітніми потребами, яка навчається за інклюзивною формою, потребує його допомоги в процесі навчання і не тільки, особливо зараз, коли під час повномасштабної російсько-української війни частина українських школярів здобувають освіту дистанційно. Тому дуже важливо у разі призначення асистента вчителя враховувати психологічні особливості сприйняття цієї людини дитиною, адже вона повинна

щодня спілкуватися з асистентом учителя, і несприйняття його особистості учнем може призвести до виникнення небажання дитини відвідувати навчальні заняття, нанести психологічну травму як дитині, так і педагогу [1; 5].

Є низка чинників, які впливають на рівень виконання обов'язків асистентом учителя:

– наявність і детальне вивчення посадової інструкції вчителя, з яким він працює, усвідомлення і чіткий розподіл ролей між педагогом та асистентом;

- рівень довіри й комфорту у стосунках «учитель–асистент», «асистент–учень»;
- рівень навичок і професійного досвіду;
- добрі стосунки з учнями класу [3].

Посадові обов'язки асистента вчителя поділяють на дві групи:

1. Організаційні, що пов'язані з безпосередньою допомогою учневі, адаптуванням навчального матеріалу та веденням документації.

2. Навчально-розвивальні: сприяння вияву й розкриттю здібностей, талантів та обдарувань учня.

Компетентності асистента вчителя можна поділити на кілька груп. До них належать знання і навички, якими він повинен володіти, а також низка особистісних якостей, які слід розвивати [2].

Зокрема, до переліку законодавчо-теоретичної бази знань асистента вчителя належать:

- основи законодавства України про освіту;
- міжнародні документи про права людини й дитини;
- державні стандарти освіти;
- індивідуальні аспекти розвитку дітей з особливими освітніми потребами;
- норми й правила ведення документації.

Важливими є і практичні навички, які повинен опанувати асистент учителя:

- застосування професійних знань у діяльності;
- здійснення педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання;
- вміння налагоджувати міжособистісні стосунки між усіма суб'єктами освітнього процесу.

До особистісних якостей успішного асистента вчителя можна також віднести:

- комунікативні та організаційні здібності;
- здатність співпереживати;
- ціннісні орієнтації [8].

Матеріали та методи. Для розв'язання поставлених завдань використано методи: теоретичний – для вивчення й аналізу науково-методичної літератури щодо визначення специфіки роботи асистента вчителя під час дистанційного навчання; емпіричний – абстрагування і системне моделювання роботи асистента вчителя в умовах дистанційного навчання, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, спостереження.

Результати. Діяльність асистента вчителя не припиняється і в умовах використання технологій дистанційного навчання. Для цього МОН України розробило Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році.

Зазначено, що під час дистанційного навчання асистент учителя:

- організовує спільно з учителем/учителями освітній процес із використанням технологій дистанційного навчання;
- забезпечує навчання учня з ООП, за потреби здійснює в межах свого педагогічного навантаження індивідуальне підключення поза часом онлайн-уроку

та надає додаткові пояснення, виконує разом із дитиною домашні завдання, які були їй незрозумілі;

- надає додаткові пояснення дитині щодо опанування матеріалу та виконання завдань в окремій онлайн-кімнаті, забезпечує перевірку виконання таких завдань;

- забезпечує реалізацію індивідуальної програми розвитку в межах своєї компетенції, зокрема досягнення поставлених у програмі цілей навчання, завдань на період дії ІПР, забезпечення визначених ІПР потреб тощо;

- забезпечує в межах компетенції реалізацію індивідуального навчального плану дитини (за наявності);

- забезпечує комунікацію закладу освіти та батьків (інших законних представників дитини) задля організації навчання учнів з ООП;

- координує дистанційне навчання з батьками (іншими законними представниками) дитини, зокрема і завчасно попереджає про зміни розкладу, необхідні навчально-дидактичні матеріали тощо;

- готує матеріали для дистанційного навчання для учнів з ООП, зокрема й консулює батьків щодо їх використання;

- забезпечує підготовку індивідуальних завдань та адаптацію навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей учня з урахуванням умов дистанційного навчання;

- забезпечує індивідуалізацію технологій дистанційного навчання з урахуванням особливих освітніх потреб, зокрема й вибирає інструменти, консулює батьків щодо технічних особливостей їх використання з учнями з ООП;

- асистує вчителю під час дистанційних занять, зокрема допомагає під час об'єднання учнів у пари і групи в ZOOM-конференціях, може долучатися до будь-якої пари/групи в будь-який момент, допомагати та виправляти помилки, слідкувати за підняттям рук, вмикати та вимикати мікрофони, вмикати демонстрацію екрана для показу презентацій та відео, слідкувати за чатом та відповідати на запитання учнів і батьків, які виникають під час уроку;

- асистує вчителю під час роботи з іншими учнями класу, які потребують першого рівня підтримки в закладі освіти, додаткових пояснень, індивідуального підходу, мають проблеми з опануванням матеріалу, зокрема й через перебування за кордоном чи на тимчасово окупованих територіях, відсутність доступу до онлайн-занять, наявність психологічної травми;

- надає учню та його/її батькам (іншим законним представникам) рекомендації щодо дотримання норм під час користування комп'ютерною технікою, щодо організації робочого місця дитини;

- спільно з іншими учасниками команди супроводу бере участь у розробленні ІПР;

- забезпечує ведення щоденника спостережень за дитиною з ООП задля відстеження динаміки розвитку та оцінювання рівня досягнення цілей навчання, зазначених в ІПР;

- створює індивідуальне портфоліо учня з ООП [6; 7].

Тож, навіть у період дистанційного навчання асистент учителя працює на досягнення головної мети – підготовки дитини до самостійного життя. Дотримуючись цих рекомендацій від МОН України, асистент учителя, попри всі труднощі, які виникли у зв'язку з організацією дистанційного навчання, може не лише досягти високого результату здобуття академічних знань дитини з особливими потребами, а і не втратити набуті нею знання, уміння та навички, які досягалися фахівцями нелегкою працею.

Висновки. Отже, роль асистента вчителя дуже важлива в організації освітнього процесу під час дистанційного навчання, адже він виконує важливу місію в освіті та соціалізації учнів з особливими потребами, забезпечуючи особистісно орієнтоване спрямування навчально-виховного процесу, особливо у такий скрутний для всієї країни час. Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у дослідженні специфіки роботи команди психолого-педагогічного супроводу в умовах дистанційного навчання.

Література:

1. Дятленко Н.М., Софій Н.З., Мартинчук О.В., Найда Ю.М. Асистент учителя в інклюзивному класі. Київ : Плеяди, 2015. 172 с.
2. Колупаєва А.А., Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі. Київ : Видавнича група А.С.К., 2012. 197 с.
3. Лорман Т., Деспелер Д., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі : практичний посібник. Київ : СПД-ФО Парашин І.С. 2010. 296 с.
4. Лорман Т. Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?». *Міжнародний журнал цілісної освіти*. 2007. № 3. С. 3–11.
5. Луценко І.В. Актуальні питання діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. № 4. 2016. С. 7–13.
6. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти у 2022/2023. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-shkolah-u-20222023-navchalnomu-roc-i> (дата звернення: 06.09. 2022).
7. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення: 16.09. 2022).
8. Паливода А.В. Планування спрямоване на кожного учня : посібник із розроблення та впровадження індивідуальних навчальних планів. Київ, 2012. 86 с.
9. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ Агентство Україна, 2019. 300 с.

References:

1. Diatlenko, N.M., Sofim N.Z., Martynchuk, O.V., Naida, Yu.M. (2015). Asystent uchytelia v inkluzyvnomu klasi [Assistant teacher in an inclusive class]. Kyiv: Pleiady, 2015. 172 s. [in Ukrainian].
2. Kolupaieva, A.A., Danilavichiute, E.A., Lytovchenko, S.V. (2012). Profesiine spivrobitnytstvo v inkluzyvnomu navchalnomu zakladi [Professional cooperation in inclusive educational institution]. Kyiv: Vydavnycha hrupa A.S.K. 197 s. [in Ukrainian].
3. Lorman, T., Dappeler, D., Kharvi, D. (2010). Inkluzyвна osvita. Pidtrymka rozmaittia u klasi: praktychnyi posibnyk [Inclusive education. Supporting Diversity in the Classroom: A Practical Guide]. Kyiv: SPD-FO Parashyn I.S. 296 s. [in Ukrainian].
4. Lorman, T. (2007). Sim stovpiv pidtrymky inkluzyvnoi osvity. Yak pereity vid zapytannia «Chomu?» do zapytannia «Iak?» [Seven pillars of support for inclusive education. How to move from the question «Why?» to the question «How?»]. *Mizhnarodnyi zhurnal tsilisnoi osvity [International Journal of Holistic Education]*. № 3. S. 3–11 [in Ukrainian].
5. Lutsenko, I.V. (2016). Aktualni pytannia diialnosti asystenta vchytelia v inkluzyvnomu klasi [Current issues of the activity of a teacher's assistant in an inclusive class]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia [A special child: education and upbringing]*. № 4. S. 7–13 [in Ukrainian].
6. Metodichni rekomendatsii shchodo osoblyvosti orhanizatsii osvitnoho protsesu ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v zakladakh zahalnoi serednoi osvity u 2022/2023 [Methodological recommendations regarding the peculiarities of the organization of the educational process of children with special educational needs in institutions of general secondary education in 2022/2023]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-shkolah-u-20222023-navchalnomu-roc-i> (Last accessed: 06.09.2022) [in Ukrainian].
7. Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia v shkoli. Metodichni rekomendatsii Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [Organization of distance learning at school. Methodological recommendations of the Ministry of Education and Science of Ukraine]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (Last accessed: 16.09.2022) [in Ukrainian].
8. Palyvoda, A.V. (2012). Planuvannia spriamovane na kozhnoho uchnia: posibnyk iz rozroblennia ta vprovadzhennia indyvidualnykh nachalnykh planiv [Planning for every student: A guide to developing and implementing individualized initial plans]. Kyiv. 86 s. [in Ukrainian].
9. Poroshenko, M.A. (2019). Inkluzyвна osvita: navchalnyi posibnyk [Inclusive education: a study guide]. Kyiv: TOV Ahenstvo Ukraina. 300 s. [in Ukrainian].